

Formacja misyjna młodzieży w ujęciu nowych dokumentów programowych nauczania religii w polskiej szkole

Missionary formation of young people in terms of new curriculum documents for religious instructions in Polish schools

Anna Zellma

anna.zellma@uwm.edu.pl

ORCID: 0000-0002-3612-3454

Wydział Teologii

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Profesor nauk teologicznych, kierownik Katedry Teologii Pastoralnej i Katechetyki na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie; członek zarządu Stowarzyszenia Katechetyków Polskich, konsultor Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, członek Komisji Ewaluacji Nauki, członek The European Equipe for Catechesis (EEC) i Polskiego Towarzystwa Teologicznego; autorka pięciu monografii (w tym dwóch współautorskich) oraz ponad 300 artykułów naukowych i popularnonaukowych; zainteresowania badawcze: pedagogika chrześcijańska, katechetyka integralna, pedeutologia, dydaktyka ogólna, badania empiryczne, wychowanie prorodzinne.

Nauczanie religii adresowane do współczesnej młodzieży obejmuje uczniów klas V- VIII szkoły podstawowej (w wieku 11-15 lat) i różnych typów szkół ponadpodstawowych (w wieku 16-20 lat)¹. Charakteryzuje się zarówno przekraczaniem tradycyjnych sposobów głoszenia Ewangelii, podejmowaniem innowacyjnych działań

¹ Konferencja Episkopatu Polski (dalej: KEP), *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (dalej: PPK), Częstochowa 2018, s. 53-137.

wychowawczych, jak też realizacją podstawowych zadań katechetycznych, które są zgodne z zasadą wierności Bogu i człowiekowi². Zadania te zostały określone w dokumentach Kościoła³ i obowiązują mimo przemian społecznych i kulturowych czy też zmiany mentalności oraz religijności młodzieży. Odnoszą się bowiem do fundamentalnych obszarów nauczania i wychowania w wierze. Wymagają poszukiwania nowych, a zarazem skutecznych sposobów ich realizacji. Do tych zdań zalicza się również wprowadzenie do misji. Tak określone zadanie bezpośrednio związane jest z formacją misyjną młodzieży, a jednocześnie odgrywa ważną rolę w holistycznym wychowaniu i kształtowaniu postaw prospołecznych.

Pamiętając o powyższym, a zwłaszcza o tym, że formacja misyjna młodzieży nie dokonuje się w oderwaniu od różnych grup i wspólnot eklezjalnych, Kościół katolicki w Polsce dokłada wszelkich starań, aby ciągle programować tę formację⁴. Co ważne, formacja misyjna młodzieży ma wyraźne nachylenie praktyczne.

Przedmiotem analiz, które podjęto w niniejszym opracowaniu, jest próba przybliżenia różnych aspektów formacji misyjnej młodzieży w ujęciu autorów nowej *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*⁵ oraz nowego *Programu nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*⁶. Wymienione dokumenty programowe zostały zatwierdzone w 2018 roku. Zaczną obowiązywać od 1 września 2020 roku. Na ich podstawie zostaną opracowane nowe serie podręczników do nauczania religii na poszczególnych etapach edukacyjnych, w tym także w klasach V-VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych (liceum, technikum, szkole branżowej). Uzasadnione są zatem analizy, które mają na celu ukazanie, jak formację misyjną młodzieży prezentują autorzy wyżej wymienionych dokumentów katechetycznych oraz jakie podają wskazania dla twórców nowych podręczników i materiałów katechetycznych, a przez to także dla praktyki. Dążenie do osiągnięcia tak określonego celu wymaga zwrócenia uwagi na niektóre najważniejsze kwestie. Najpierw zostanie

² Tamże.

³ KEP, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (dalej: PDK), Kraków 2001; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (dalej: DOK), Poznań 1998.

⁴ Szerzej o tym zob. W. Wesoly, *Formacja i świadomość misyjna katechizowanej młodzieży. Studium socjologiczno-pastoralne*, Olsztyn 2005, s. 5-37.

⁵ PPK, s. 53-137.

⁶ Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* (dalej: PNR), Częstochowa 2018.

zaprezentowany sposób rozumienia formacji misyjnej przez autorów nowych dokumentów programowych nauczania religii. Następnie dokona się analizy założeń tej formacji. Kolejno uwzględni się cele i treści oraz postawy. W końcowej części analiz dokona się oceny proponowanych przez autorów założeń formacji misyjnej oraz sformułuje się postulaty katechetyczne.

Rozumienie formacji misyjnej

Analizując wnikliwie wyżej wymienione dokumenty programowe nauczania religii, można z całą pewnością zauważyć, że brakuje w nich definicji terminu „formacja misyjna”⁷. Autorzy nie wyjaśniają tego terminu. Definiując podstawowe pojęcia, zwracają jednak uwagę na formację⁸. To z kolei stanowi podstawę do określenia właściwego zakresu znaczeniowego formacji misyjnej. Wymaga jednak powiązania z wprowadzeniem do misji.

Słusznie autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii przez pojęcie „formacja” definiują

„proces wychowania doceniający istotną w człowieku sferę duchową. Proces ten charakteryzuje dostarczanie wewnętrznych impulsów do zgodnego współdziałania oraz wzajemnego oddziaływania na siebie człowieka i środowiska społecznego, poprzez uświadamianie uczniowi osobistego potencjału w postaci posiadanych przez niego mocnych i słabych stron. Tak rozumiana formacja zakłada pobudzenie potrzeby nieustannego rozwoju”⁹,

we wszystkich sferach, czyli cielesnej (fizycznej), intelektualnej, emocjonalnej, duchowej (psychicznej)¹⁰. Ma zatem charakter integralny. Obejmuje bowiem różne płaszczyzny powołania chrześcijańskiego, ukonkretnionego w uczestnictwie w misji i posłannictwie Chrystusa oraz we wspólnocie Kościoła, który z natury jest misyjny¹¹. W tym też kontekście, jak już wyżej zauważono, na uwagę zasługują propozycje programowe dotyczące wprowadzenia do misji. Na ich podstawie można określić termin „formacja misyjna”.

⁷ Tamże; PPK, s. 5-37.

⁸ PPK, s. 13-15.

⁹ Tamże, s. 14.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

Już w programowaniu katechezy dzieci w wieku przed-szkolnym zaplanowano odniesienie do formacji misyjnej, która jest kontynuowana na kolejnych etapach edukacji religijnej, czyli w szkole podstawowej oraz w różnych typach szkół ponadpodstawowych¹². Tę kwestię zawsze słusznie podejmuje się w punkcie dotyczącym wprowadzenia do misji¹³. Autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii na kolejnych etapach nauczania religii adresowanego do młodzieży nieustannie przypominają, że chrzest zapoczątkowuje udział w posłannictwie Jezusa Chrystusa¹⁴. Wszyscy ochrzczeni są wezwani i posłani do głoszenia Ewangelii i składania świadectwa wiary. Odpowiedzialność za dzieło misyjne – jak wielokrotnie podkreślają autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii – spoczywa na każdej ochrzczonej osobie¹⁵. Takie założenie jest trafne, a zarazem fundamentalne dla właściwego rozumienia formacji misyjnej. Wszyscy chrześcijanie są zobowiązani do współpracy misyjnej. Odpowiedzialność misyjna wymaga nie tylko odpowiedniej wiedzy, ale także świadomości misyjnej i wrażliwości na potrzeby Kościoła przede wszystkim w krajach misyjnych. Równie istotne jest zaangażowanie w ekumenizm i dialog międzyreligijny oraz działalność misyjną, czemu służą inicjatywy podejmowane pod kierunkiem nauczyciela religii np. w ramach Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan oraz chrześcijańskiego wolontariatu¹⁶. Trudno bowiem wyobrazić sobie odpowiedzialne zaangażowanie na rzecz misji bez postawy otwartości, dialogu i tolerancji. Słusznie zatem kwestie te zostały uwzględnione w analizowanych dokumentach programowych nauczania religii.

¹² Tamże, s. 21-137.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, s. 57-123; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Klasy V-VIII szkoły podstawowej. Katecheza mistagogiczna, wprowadzająca w historię zbawienia. Bóg kocha i zbawia człowieka, nr programu AZ-2-01/18*, [w:] PNR, s. 85-156; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – liceum. Katecheza tożsamości chrześcijańskiej. Z Bogiem w dorosłe życie, nr programu AZ-3-01/18*, [w:] PNR, s. 157-217; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – technikum. Katecheza tożsamości chrześcijańskiej. Z Bogiem w dorosłe życie, nr programu AZ-4-01/18*, [w:] PNR, s. 219-282; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa I stopnia. Katecheza tożsamości chrześcijańskiej. Ku dorosłości, nr programu AZ-5-01/18*, [w:] PNR, s. 283-327; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa II stopnia. Katecheza tożsamości chrześcijańskiej. Z Bogiem w dorosłym życiu, nr programu AZ-5-01/18*, [w:] PNR, s. 329-343.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

Dopełnieniem wyżej wymienionych komponentów formacji misyjnej jest zarówno wychowanie do modlitwy w intencji misji, misjonarek i misjonarzy, jak też motywowanie do zaangażowania na rzecz nowej ewangelizacji¹⁷. Takie rozumienie formacji misyjnej jest trafne. Uwzględnia wszystkie najważniejsze aspekty.

Ogólnie rzecz ujmując, w nowych dokumentach programowych nauczania religii formacja misyjna traktowana jest jako wychowanie katechizowanych do współodpowiedzialności za misje „ad intra” i „ad gentes”. Zakłada się, że zarówno przekaz wiedzy o działalności misyjnej Kościoła (w tym o nowej ewangelizacji, dialogu międzyreligijnym, ekumenizmie), jak też motywowanie uczniów do zaangażowania na rzecz misji (także do modlitwy) ogrywa ważną rolę w formacji misyjnej młodzieży. Sprzyja nie tylko kształtowaniu świadomości misyjnej, ale również wdrażaniu do współpracy misyjnej niezależnie od osobistego powołania życiowego¹⁸.

Wobec powyższego można stwierdzić, że w nowych dokumentach programowych nauczania religii trafnie rozumie się formację misyjną. Akcent został położony nie tylko na przekaz wiadomości, ale także na kształtowanie świadomości i postaw. Zasadnie nie rozdziela się tych elementów formacji misyjnej, lecz traktuje się je jako wzajemnie ze sobą powiązane.

Założenia programowe w obszarze formacji misyjnej młodzieży

W nowych dokumentach programowych nauczania religii uwidaczniają się różne aspekty formacji misyjnej młodzieży. Zależą one od etapu katechizacji młodzieży. Słusznie autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii wielokrotnie przypominają o znaczeniu chrztu w odpowiedzialności misyjnej. Ten sakrament nie tylko włącza do wspólnoty Kościoła, ale także zobowiązuje do aktywnego udziału w misji i posłannictwie głoszenia Dobrej Nowiny oraz do składania świadectwa wiary¹⁹.

Pierwszym i podstawowym założeniem formacji misyjnej młodzieży są cele katechetyczne opisane w kategoriach wymagań ogólnych. Można określić je jako ciągłe i pogłębione wprowadzanie młodzieży do misji. Autorzy nowych dokumentów nauczania religii

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

zarówno w klasach V-VIII szkoły podstawowej²⁰, jak też w szkołach ponadpodstawowych²¹ przypominają, że podstawowy cel tej formacji polega na uświadamianiu uczniom zobowiązań misyjnych wynikających z przyjętego sakramentu chrztu świętego, dopełnionego w sakramencie bierzmowania²². Zwracają też uwagę na konieczność kształtowania świadomości misyjnej i postawy odpowiedzialności za misję. Słusznie za równie istotne uznają przypominanie młodzieży, że w działalności misyjnej Kościoła ważną rolę ogrywa głoszenie Ewangelii nie tylko w krajach misyjnych, ale także w Polsce i w Europie. Konsekwentnie ukazują, na czym polega apostołstwo świeckich i jakie są zadania chrześcijanina w zakresie ewangelizacji, która wymaga nie tylko przepowiadania Dobrej Nowiny, ale także świadectwa w życiu osobistym i społecznym²³. Wielokrotnie należy uzasadniać potrzebę zaangażowania każdego chrześcijanina w dzieło misyjne Kościoła. Wymienione założenia trafnie wiążą z przygotowaniem młodzieży do udziału w misji kapłańskiej, prorockiej i królewskiej Chrystusa i Kościoła oraz z wychowaniem młodzieży do dialogu międzyreligijnego i ekumenizmu²⁴. Zaangażowanie misyjne nie jest bowiem możliwe bez współpracy między wyznawcami różnych kościołów chrześcijańskich i religii niechrześcijańskich. Wysiłki ekumeniczne chronią przed agresywną propagandą, a także prozelityzmem²⁵.

Osiągnięcie powyższych celów w zakresie formacji misyjnej młodzieży możliwe jest dzięki podejmowaniu (w ramach lekcji religii) odpowiednich tematów. Według autorów nowych dokumentów programowych specyfika nauczania religii w klasach V-VIII szkoły podstawowej i w szkole ponadpodstawowej rodzi potrzebę podejmowania konkretnych zagadnień. Obok tematyki dotyczącej znaczenia sakramentu chrztu świętego i bierzmowania, proponuje się tematy,

²⁰ PPK, s. 57-80; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Klasy V-VIII szkoły podstawowej...*, art. cyt., s. 85-86.

²¹ PPK, s. 99-123; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – liceum...*, art. cyt., s. 157-217; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – technikum...*, art. cyt., s. 219-282; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa I stopnia...*, art. cyt., s. 283-327; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa II stopnia...*, art. cyt., s. 329-343.

²² Tamże; PPK, s. 57-80; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Klasy V-VIII szkoły podstawowej...*, art. cyt., s. 85-156.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże; PPK, s. 99-123.

²⁵ Por. interesujące analizy na ten temat podejmowane przez W. Wesołego, [w:] *Formacja i świadomość misyjna katechizowanej młodzieży...*, dz. cyt., s. 17.

które odnoszą się do działalności misyjnej Kościoła²⁶. W klasie V zwraca się uwagę na misyjność Kościoła (w tym także na pojęcia „misje” oraz „misjonarz”)²⁷, wartość świadectwa wiary w różnych sytuacjach życiowych, przykłady działalności misyjnej w Polsce i w świecie²⁸. W tym kontekście w klasie VI szkoły podstawowej podejmowane są takie treści, jak: udział chrześcijanina w misji królewskiej, prorockiej i kapłańskiej, dialog ekumeniczny z członkami wspólnot protestanckich²⁹. Nauczyciel religii zobowiązany jest do pogłębiania i poszerzania tych zagadnień w klasie VII szkoły podstawowej. Słusznie autorzy za ważne uznają następujące tematy do rozmowy: rola Kościoła w zbawieniu człowieka, różnice i podobieństwa między judaizmem a chrześcijaństwem oraz między chrześcijaństwem a innymi religiami, dialog międzyreligijny³⁰.

Wymienione propozycje korespondują z celami katechetycznymi. Nie tylko wzbogacają tematykę misyjną, ale także chronią młodzież przed izolacją, brakiem tolerancji, uprzedzeniami, agresywną propagandą. Pozwalają też uczestnikom lekcji religii lepiej zrozumieć treści dotyczące misyjnej działalności Kościoła, istoty apostołstwa i jego różnych form w codziennym życiu oraz odkrywać wartość świadectwa wiary w konkretnych sytuacjach życiowych. Są też kluczowe dla zrozumienia tematyki misyjnej podejmowanej w klasie VIII szkoły podstawowej. Dotyczy ona głównie powołania chrześcijańskiego do bycia świadkiem Chrystusa w życiu codziennym, a także zaangażowania w różne formy apostołstwa świeckich³¹. W tym kontekście za istotne uznać należy również takie temat, jak: misyjna natura Kościoła, misje „ad gentes”, zadania misyjne. Słusznie autorzy akcentują potrzebę modlitwy za misje i misjonarzy oraz zwracają uwagę na wsparcie działalności misyjnej Kościoła, np. w formie wolontariatu misyjnego³². Wymienione treści wzbogacają o ukazanie przykładów współczesnych męczenników na misjach (np. bł. Zbigniewa Strzałkowskiego OFMConv, bł. Michała Tomaszka OFMConv i Heleny Kmiec – uczestniczki wolontariatu misyjnego salwatorianów, która w 2017 roku,

²⁶ PPK, s. 57-80, 99-123.

²⁷ Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Klasy V-VIII szkoły podstawowej...*, art. cyt., s. 97.

²⁸ Tamże, s. 87-103.

²⁹ Tamże, s. 104-117.

³⁰ Tamże, s. 118-136.

³¹ Tamże, s. 137-156.

³² Tamże.

w wieku 26 lat, poniosła śmierć męczeńską w Boliwii³³. Zwracają też uwagę na świeckich świadków Ewangelii, pomagających misjonarkom i misjonarzom³⁴, co zasługuje na uwagę. Jest to poprawne teologicznie oraz stanowi odpowiedź na współczesne „znaki czasu”.

Trochę inne treści autorzy nowych dokumentów programowych proponują w liceum, technikum oraz w szkole branżowej I i II stopnia. Z uwagi na wspieranie młodzieży w odnalezieniu siebie w wolności i nauczaniu się bycia odpowiedzialnym³⁵, tak w liceum, jak też w technikum i w szkole branżowej zwraca się uwagę na zróżnicowane zadania, wynikające z przyjęcia sakramentów, a także na odpowiedzialność za wspólnotę Kościoła i świadectwo wiary³⁶. Zaleca się, aby w I klasie liceum, technikum i szkoły branżowej I i II stopnia akcentować treści dotyczące świadectwa modlitwy oraz zaangażowania ekumenicznego³⁷. Niewątpliwie takie propozycje są istotne dla formacji misyjnej młodzieży³⁸. Pozwalają ukazać znaczenie modlitwy oraz postawy otwartości, dialogu i tolerancji w działalności misyjnej. Słusznie w klasie II liceum, technikum i szkoły branżowej I stopnia przypomina się o potrzebie omawiania zagadnień związanych z obecnością i działaniem Boga w Kościele³⁹. Jednocześnie zaleca się tematykę dotyczącą modlitwy o jedność chrześcijan, co zasługuje na szczególną uwagę w formacji misyjnej młodzieży. W klasie III liceum, technikum i szkoły branżowej I stopnia za istotne uznaje się następujące zagadnienia: rzeczywistość Kościoła powszechnego i partykularnego, charyzmat w Kościele oraz dla Kościoła⁴⁰. Podejmowanie proponowanych treści pozwala ukazać młodzieży ewangelizacyjną działalność Kościoła wśród niechrześcijan, wynikającą z woli i polecenia Jezusa Chrystusa. W tym kontekście katechizowani w klasie IV liceum i technikum oraz w klasie V technikum i w szkole branżowej II stopnia mogą

³³ Tamże, s. 147.

³⁴ Tamże, s. 149.

³⁵ Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – liceum...*, art. cyt., s. 159.

³⁶ PPK, s. 97-123.

³⁷ Tamże.

³⁸ Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – liceum...*, art. cyt., s. 165; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – technikum...*, art. cyt., s. 228; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa I stopnia...*, art. cyt., s. 289-290; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa II stopnia...*, art. cyt., s. 329-343.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

lepiej zrozumieć znaczenie świadectwa chrześcijańskiego w głoszeniu Ewangelii⁴¹. To z kolei sprzyja uzasadnieniu potrzeby zaangażowania chrześcijanina w dzieło misyjne Kościoła, a także odkrywaniu wartości wolontariatu misyjnego. Wielokrotnie też w szkole ponadpodstawowej przypomina się młodzieży, że świadectwo chrześcijańskiego życia jest warunkiem skutecznego głoszenia Ewangelii oraz podejmowania dialogu międzyreligijnego⁴². Tematyka lekcji religii adresowanych do młodzieży – niezależnie od tego, jaki jest to typ szkoły (np. podstawowa, liceum, technikum, szkoła branżowa) – uwzględnia wszystkie najważniejsze kwestie, które dotyczą działalności misyjnej Kościoła i chrześcijan. Zasadnie wielokrotnie przypomina się o znaczeniu świadectwa wiary oraz modlitwy. Dzięki nim inicjatywy misyjne osób świeckich, a także działania misjonarzy i misjonek mają wyraźny wymiar ewangelizacyjny. Stanowią integralną część działalności Kościoła, jak również decydują o jego wiarygodności.

Opisane w nowych dokumentach programowych nauczania religii cele i treści słusznie zostały powiązane z kształtowaniem odpowiednich postaw. Stąd też wskazuje się na działania wychowawcze, które są istotne w formacji misyjnej młodzieży⁴³. Korespondują one ze wskazaniem, zawartym w *Dyrektorium ogólnym o katechizacji*⁴⁴ oraz *Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce*⁴⁵. Na plan pierwszy wysuwa się potrzeba ciągłego zachęcania i motywowania młodzieży zarówno w klasach V-VIII szkoły podstawowej, jak też w liceum, technikum oraz w szkole branżowej do zaangażowania w misyjną działalność Kościoła⁴⁶. Autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii nieustannie mają to na uwadze. Właściwie akcentują potrzebę angażowania młodzieży w różne formy ewangelizacyjnej działalności Kościoła i apostołstwa oraz wolontariatu. Zasadnie przypominają o konieczności kształtowania odpowiedzialności za misję. Zadanie to trafnie łączą z wychowaniem

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże; PPK, s. 57-80; PPK, s. 99-123.

⁴⁴ DOK, s. 86.

⁴⁵ PDK, s. 29.

⁴⁶ PPK, s. 57-80, 99-123; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – liceum...*, art. cyt., s. 157-217; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – technikum...*, art. cyt., s. 219-282; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa I stopnia...*, art. cyt., s. 283-327; Komisja Wychowania Katolickiego KEP, *Szkoła ponadpodstawowa – branżowa II stopnia...*, art. cyt., s. 329-343.

ekumenicznym oraz wychowaniem do modlitwy za osoby, które pracują na misjach⁴⁷.

Propozycje autorów nowych dokumentów programowych nauczania religii, dotyczące formacji misyjnej młodzieży, zostają należycie wzbogacone o rzetelnie zaplanowaną korelację z edukacją szkolną, zwłaszcza z geografią, historią, wiedzą o społeczeństwie⁴⁸. Odwołanie do wiedzy z zakresu kształcenia ogólnego, uzupełnianie jej i integrowanie zasługuje na uwagę autorów nowych serii podręczników. Wzmacnia bowiem działania dydaktyczne i wychowawcze w zakresie formacji misyjnej młodzieży. Sprzyja również kształtowaniu postawy dialogu i tolerancji.

Każdą z wyżej analizowanych propozycji programowych nauczania religii można potraktować jako ogólne wytyczne dla praktyki, w tym także dla twórców nowych serii podręczników i materiałów katechetycznych. Istotne są zarówno działania w zakresie przekazywania wiedzy o działalności misyjnej Kościoła, jak też rozwijanie świadomości misyjnej i kształtowanie postaw. Wielokrotnie stwierdza się, że młodzież potrzebuje szczególnej motywacji do odpowiedzialnego oraz wielkodusznego zaangażowania w działalność ewangelizacyjną Kościoła. Potrzebna jest przy tym ewangelizacja młodzieży. Tylko osoby, które w wyniku ewangelizacji spotkały Jezusa Chrystusa oraz przyjęły Go do swojego życia jako Przyjaciela, Pana i Zbawiciela, a także doświadczyły wspólnoty (np. w ramach ruchów eklesjalnych), są zdolne do zaangażowania w różne formy działalności misyjnej Kościoła. Stąd też szczególna jest tu rola nauczycieli religii, którzy na mocy udzielonej im misji kanonicznej są zobowiązani do ewangelizacji i świadectwa wiary. Od ich postawy i zaangażowania w dzieło misyjne Kościoła zależy m.in. to, czy i na ile oraz w jaki sposób będzie przebiegała formacja misyjna młodzieży – nie tylko w szkole, ale także w parafii. Nauczyciele religii mają za zadanie stwarzać młodzieży okazje do różnych form apostołstwa misyjnego. Autorzy nowych dokumentów programowych nauczania religii nie podają jednak konkretnych propozycji organizacyjnych i metodycznych. W praktyce wiele zależy zarówno od świadomości misyjnej nauczyciela religii, jego otwartości, wielkoduszości, jak też od kreatywności w obszarze metodyki nauczania religii. Równie istotne są kompetencje dydaktyczne i metodyczne, a zwłaszcza umiejętność korelacji wiedzy z przedmiotów kształcenia ogólnego (np. historii, geografii, wiedzy o społeczeństwie) z treściami

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

nauczania religii, które dotyczą potrzeb misyjnych Kościoła w różnych częściach Europy, Ameryki, Afryki, Azji, Australii i Oceanii, Antarktydy, jak również sylwetek misjonarzy i charakterystyki podejmowanej przez nich działalności misyjnej.

Ocena i postulaty

Wyżej analizowane propozycje autorów nowych dokumentów programowych nauczania religii w zakresie formacji misyjnej młodzieży mają charakter ogólny. Jest to poprawne i uzasadnione. Podstawa programowa oraz program nauczania religii mają bowiem taki charakter. Zasadnie zatem autorzy analizowanych dokumentów programowych nauczania religii nie wyczerpują zarówno wszystkich zagadnień, jak i możliwości związanych z formacją misyjną młodzieży. Trafnie koncentrują się na działaniach związanych z przekazem wiedzy oraz kształtowaniem postaw. Akcent położony został na różne aspekty wprowadzenia do misji. Nauczyciele religii mają wspierać młodzież w odkrywaniu istoty działalności misyjnej Kościoła i apostołstwa misyjnego oraz uświadamiać, na czym polega powołanie misyjne każdego ochrzczonego. Jednocześnie są zobowiązani do wychowania uczniów do odpowiedzialności za ewangelizację we współczesnym świecie, a także budzenia troski misyjnej. Chodzi tu m.in. o animację misyjną młodzieży oraz zainteresowanie wolontariatem misyjnym. Realizacja tego zadania znajduje wyraz m.in. w stopniowym wdrażaniu katechizowanych uczniów do modlitwy, ofiary, wsparcia materialnego misji.

W związku z powyższym wszystkie propozycje zawarte w nowych dokumentach programowych nauczania religii należy skonkretyzować w nowych seriach podręczników i materiałów katechetycznych. Na szczególną uwagę zasługuje rozbudzanie ducha misyjnego wśród młodzieży poprzez osobne jednostki lekcyjne na następujące tematy: Niedziela Misyjna, Tydzień Misyjny, II Niedziela Wielkiego Postu *ad gentes* (jest ona Dniem Modlitwy, Postu i Solidarności z Misjonarzami), Dzień Modlitwy za Kościół w Chinach, Światowy Dzień Misyjny, Dzień Modlitw za Kościół Prześladowany, Dzień Modlitw za Kościół na Wschodzie⁴⁹. Tak określona tematyka, wzbogacona o korelację z edukacją szkolną, sprzyja kształtowaniu świadomości misyjnej i odpowiedzialności młodzieży za misję. Poza tym istotne staje się nawiązanie do misji w jednostkach tematycznych,

⁴⁹ Pisze o tym m.in. bp J. Mazur. Zob. tenże, *Wstęp*, [w:] Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Idźcie i głoscie... Scenariusze katechez misyjnych*, cz. 1, *Dla przed-szkolaków i uczniów szkoły podstawowej*, Warszawa 2016, s. 7- 8.

które pośrednio dotyczą działalności misyjnej Kościoła. Na przykład, omawiając życie świętych i błogosławionych, warto zwrócić uwagę na ich zasługi dla misji. W tym celu można wykorzystać czasopisma misyjne (np. „Misjonarz”, „Misje Salezjańskie”, „Misyjne Drogi”) oraz informacje zamieszczone na stronach internetowych prowadzonych przez zgromadzenia zakonne, stowarzyszenia i fundacje zaangażowane w działalność misyjną Kościoła⁵⁰. Formacji misyjnej młodzieży służą również aktualne informacje zamieszczone na blogach i portalach społecznościowych (np. Facebooku, Twitterze). Uczniowie mogą znaleźć tam wiadomości o misjach oraz inicjatywach misyjnych, jak również świadectwa misjonarzy (kapłanów, sióstr zakonnych, osób świeckich), a także zobaczyć liczne zdjęcia i filmy dokumentujące życie codzienne na misjach. Wszystko to oddziałuje na sferę emocjonalną i wyobraźnię uczniów oraz motywuje do zaangażowania misyjnego (np. poprzez udział w akcjach pomocy misjonarzom).

Wyżej wymienione zagadnienia należy wzbogacić o konkretne inicjatywy wychowawcze. Godny uwagi jest np. udział młodzieży w Orszaku Trzech Króli, połączony ze zbiórką na rzecz misji, podobnie jak inicjatywa AdoMiS, czyli pomoc duchowa i materialna dla seminarzystów z terenów misyjnych⁵¹. Uczniów klas VII i VIII szkoły podstawowej warto zachęcić do udziału w ogólnopolskim Konkursie pt. *Mój szkolny kolega z misji*, który organizuje Dzieło Pomocy „Ad Gentes”⁵². W konkursie mogą również brać udział nauczyciele religii, przedstawiając autorskie scenariusze zajęć o misjach⁵³. Dla młodzieży szkół ponadpodstawowych interesująca może okazać się propozycja udziału w Olimpiadzie Znajomości Afryki, którą organizuje Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jej celem jest zarówno promocja kontynentu afrykańskiego, działalności polskich misjonarzy i misjonek, ambasadorów naszego kraju, ludzi, wśród których żyją, jak też wychowanie młodzieży „w duchu tolerancji, szacunku dla drugiego człowieka bez względu na jego pochodzenie”⁵⁴, a ponadto rozwijanie wrażliwości i otwartości na inne narody i kultury⁵⁵.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ Tamże.

⁵² Zob. szczegółowe informacje na ten temat: www.adgentes.misje.pl [dostęp: 28.07.2019].

⁵³ Tamże; por. interesujące scenariusze lekcji religii na tematy misyjne zamieszczone [w:] Komisja Episkopatu Polski ds. Misji, *Idźcie i głosście... Scenariusze katechez misyjnych*, cz. 1, dz. cyt., s. 17-237.

⁵⁴ Zob. www.olimpiada.uksw.edu.pl/node/1 [dostęp: 29.07.2019].

⁵⁵ Tamże.

W praktyce należy także zwrócić uwagę na formację misyjną nauczycieli religii. Propozycje zawarte w nowych dokumentach programowych nauczania religii wymagają bowiem od prowadzących lekcje religii zarówno odpowiednich kompetencji, jak i zaangażowania oraz zapału misyjnego. W ramach spotkań formacyjnych w diecezji warto podejmować działania, które służą wzbogaceniu wiedzy o misjach oraz animacji misyjnej nauczycieli religii. Mogą to być np. warsztaty tematyczne poświęcone misjom, spotkania z misjonarzami i misjonarkami, warsztaty metodyczne, w czasie których nauczyciele religii projektują inicjatywy związane z formacją misyjną młodzieży. Tak ukierunkowane działania formacyjne ożywiają ducha misyjnego oraz motywują do większego zaangażowania w działalność misyjną Kościoła. Mogą stanowić punkt wyjścia do opracowania pomocy i materiałów katechetycznych poświęconych tematyce misyjnej. Niewątpliwie wspieranie nauczycieli religii w formacji misyjnej młodzieży sprzyja podejmowaniu nowych inicjatyw ewangelizacyjnych w szkole i parafii.

Należy też pamiętać, że działania misyjne Kościoła cały czas ewoluują. Jest to warunkowane różnymi czynnikami społecznymi, kulturowymi, religijnymi. Zmienia się m.in. mentalność adresatów Dobrej Nowiny oraz podejście do misji tak młodzieży, jak i nauczycieli religii oraz sposób przekazu informacji i forma wspierania misji. Warto zatem poszukiwać nowych pomysłów na ożywienie formacji misyjnej młodzieży, mając świadomość, że tylko nieliczni katechizowani odpowiedzą pozytywnie i wielkodusznie na zaproszenie do aktywnego udziału w działalności misyjnej Kościoła. W tym celu należy też wykorzystać nowe technologie informacyjno-komunikacyjne (np. Internet, portale społecznościowe).

Propozycje zawarte w analizowanych dokumentach programowych nauczania religii, jak już wyżej zauważono, nie wyczerpują wszystkich z tym związanych problemów. Ukazują jednak pewne kierunki (np. cele i treści). Wymagają uzupełnienia oraz dostosowania do potrzeb konkretnych diecezji, szkół, parafii. Aby było to możliwe, potrzebna jest odpowiednia diagnoza pastoralna za pomocą pogłębionych badań socjologiczno-katechetycznych na temat formacji misyjnej młodzieży (w tym także świadomości misyjnej). Aktualne wyniki badań mogą dostarczyć cennych podpowiedzi, co należy zrobić, aby zachęcić młodzież do odpowiedzialnego i wielkodusznego zaangażowania w działalność misyjną. Za ich realizacją przemawia również fakt zbliżającego się jubileuszu 30-lecia obecności lekcji religii w polskiej szkole, który będzie miała miejsce w Polsce w 2020 roku. Tylko na podstawie rzetelnie przeprowadzonych badań socjologiczno-katechetycznych

można podjąć naukową refleksję i wypracować nowe propozycje w zakresie formacji misyjnej młodzieży.

~•~

ANNA ZELLMMA

Formacja misyjna młodzieży w ujęciu nowych dokumentów programowych nauczania religii w polskiej szkole

Streszczenie

Analizy podjęte w artykule koncentrują się wokół formacji misyjnej uczniów klas V- VIII szkoły podstawowej i różnych typów szkół ponadpodstawowych. Problematykę zaprezentowano w ujęciu *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (2018) oraz *Programu nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach* (2018). Najpierw przybliżono rozumienie terminu „formacja misyjna młodzieży”. Następnie zwrócono uwagę na potrzebę wspierania młodzieży w odkrywaniu zobowiązań chrześcijanina – również odpowiedzialności za działalność misyjną Kościoła. Na podstawie dokonanej oceny propozycji formacji misyjnej młodzieży sformułowano kilka postulatów pastoralnych: potrzebę częstego podejmowania tematów związanych z działalnością misyjną Kościoła, konieczność informowania o wolontariacie misyjnym osób świeckich, potrzebę wychowania do modlitwy za misje oraz zaangażowania młodzieży w inicjatywy misyjne Kościoła.

Słowa kluczowe: formacja misyjna, katechetyka, misje, młodzież, nauczanie religii, nauczyciel religii, pedagogika, wychowanie.

ANNA ZELLMMA

Missionary formation of young people in terms of new curriculum documents for religious instructions in Polish schools

Abstract

The focus of analyses undertaken in the article is on the missionary formation of students in grades V-VIII of primary school and various types of secondary schools. The issues are presented in terms of *Core Curriculum of Catechesis of the Catholic Church in Poland* (2018) and *Roman Catholic Religion Curriculum in Kindergartens and Schools* (2018). First the understanding of the term “missionary formation of youth”

was introduced. Then, attention was drawn to the need to support young people in discovering Christian commitments – also responsibility for the missionary activity of the Church. Relying on the assessment of the youth missionary formation proposal, several pastoral postulates were formulated: the need for frequent undertaking topics related to the missionary activity of the Church; the necessity to inform lay people about missionary voluntary service; the need for upbringing to pray for missions and the involvement of young people in the missionary initiatives of the Church.

Keywords: religious instructions, missionary formation, young people, missions, upbringing, religion teacher, catechetical, pedagogy.